6. Табачник Д.В. "Утиный суп" по-украински / Д.В.Табачник. – Харків.: Фолио, 2008. – 544 с.

7. Жириновский В. Крах четвертого интернационала / В.Жириновский // Известия. – 1994. – № 17. – С. 3.

8. Дугин А. Основы геополитики России. Геополитическое будущее России. – М.: АРКТОГЕА-центр, 1999. – 298 с.

9. Тузла: З ким маємо справу? // День. – 2003. – № 196 (31 жовтня). – С. 1.

10. Історія України. Хрестоматія. – К.: ІЗМН, 1996. – 480 с.

11. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX ст. / В.Й.Борисенко. – К.: Либідь, 1996. – 616 с.

12. Іванченко Р. Отрута для княгині / Раїса Іванченко. – К.: Дніпро, 2010. – 461 с.

УДК 821.161.2:81’373.2

ОНОМАТВОРЧІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ІДІОСТИЛЮ П.ЗАГРЕБЕЛЬНОГО (ЗА РОМАНОМ "ДИВО")

Ільченко І.І., к. філол. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті аналізується ономатворчість роману "Диво" П.Загребельного, визначаються основні функції власних назв.

Ключові слова: власна назва, онім, ономастикон, антропонім, топонім, гідронім.

Ильченко И.И. ОНОМАТВОРЧЕСТВО КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИДИОСТИЛЯ П.ЗАГРЕБЕЛЬНОГО (РОМАН "ДИВО") / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье анализируется ономатворчество романа "Диво" П.Загребельного, определяются основные функции собственных имен.

Ключевые слова: собственное имя, оним, ономастикон, антропоним, топоним, гидроним.

Ilchenko I.I. ONYMACREATION AS A CONSTSTUENT OF P.ZAGREBELNY IDIOSTYLE (NOVEL "DYVO") / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The author of the article analyses the onymacreation of P.Zagrebelny novel "Dyvo" and determines the main functions of the proper name.

Key words: proper name, onim, onomastikon, antroponim, toponim, hydronim.

Цілковита антропоцентричність художнього тексту зумовлює наявність у ньому такого виду номінації, як власні імена. У вивченні основних теоретичних і практичних питань ономастики, а також проблем поетонімії художнього твору велике значення мають праці таких дослідників, як В.Никонов, О.Суперанська, В.Михайлов, Ю.Карпенко, Е.Магазаник, Г.Ковальов, Є.Отін, Л.Белей, В.Калінкін, Л.Андреєва та ін. Проблемами художнього ономастикону на цьому етапі розвитку науки є різнобічне вивчення його функціонально-стилістичних можливостей, виявлення загального й індивідуального в принципах поетичної номінації, систематизація індивідуальних ономастиконів. Поетичне мовлення стає об’єктом уваги вчених як функціональна система, у якій інтенсифікуються живі, реальні процеси існування та розвитку мови, зокрема процеси стилістичного маркування, нормування. Вивчення поетичного мовлення як особливої форми комунікації дедалі зміщується до лінгвістичної проблематики, у якій актуалізуються не тільки стилістичні дослідження або функціональні аспекти основного засобу людського спілкування, а й розвідки загальномовного характеру, пов’язані з питанням становлення й розвитку національних та літературних мов, соціолінгвістичними проблемами. Розв’язання цих завдань допоможе з’ясувати роль художньої ономастики в формуванні ідіолекту письменника.

Одним із дискусійних питань поетики власних імен є проблема, пов‘язана з тими іменами, які функціонують у художньому творі, збігаючись одночасно із власними іменами реальних історичних осіб.

Жанр історичного роману накладає свої вимоги на формування ономастикону твору. Основне призначення літературно-художніх онімів – участь у створенні художньої цілісності твору. На невід’ємний зв'язок історії й сучасності – рівнозначні опори художньої думки в об’ємному, синтетичному сприйнятті світу і людини в світі, в розумінні дійсності народного буття як багаторічного

досвіду кращих, прогресивних традицій соціального і духовного життя нації – П.Загребельний вказує самою композицією роману "Диво", дія якого розгортається у трьох часових вимірах: в епоху Ярослава Мудрого, Великої Вітчизняної війни та наші дні. Усе починається року 992-го, а завершується влітку 1966 року. Історичний за тематикою, він включає і розділи, у яких діють наші сучасники, мовби створюючи тим самим перегук віків, утверджуючи безсмертя краси і мистецтва. Письменника хвилює вагоміше, він хоче показати нерозривність віків, показати, що велика культурна спадщина, залишена нам історією, існує і є частиною нашого щоденного життя, впливає на наші смаки, формує в нас почуття краси і величі.

Історичне мислення П.Загребельного як художника спирається на точне соціальне бачення далекої епохи, часова тривалість доповнюється просторовими обширами.

Автор художнього твору намагається не просто назвати того чи іншого героя, предмет, але надавати йому ті якості, які, за уявленнями, склалися в людській свідомості, приховані в об'єкті. Стосунки між змістом, який передається онімом та інформує про названий об'єкт у художньому творі, на відміну від загальномовних ситуацій, завжди експліковані, перебувають у стані постійного взаємовідображення.

Власне ім'я в художньому творі відіграє важливу роль як стилісистема і як орієнтир для читача. Засобами художнього слова зображені явища і події української історії, при цьому імена персонажів гармонійно уплітаються в мовностилістичну тканину твору. Те, що надання імені в різні часи має свої особливості, свої традиції, факт незаперечний. Відповідно й письменники, які беруть за тло для своїх творів ту чи іншу реальність, мусять це враховувати. Тому як данину епосі, про яку писав, а отже, і для надання самобутності людині середньовічної Русі П.Загребельний вводить у свій роман давні імена, використовуючи традицію того часу.

Ономастичний простір роману "Диво" є багатим, кожен із класів онімів представлений багатьма підкласами, а саме: антропонімічні класи: імена (за походження давньоєврейські, латинські, німецькі, скандинавські, тюркські та слов'янські), прізвище, прізвисько, поетоніми, агіоніми, реаліоніми, бібліоніми, міфоніми, теоніми; топонімічні класи: астроніми, хороніми, годоніми, еклезеоніми; гідронімічні назви: пелагоніми, потамоніми.

Імена грецького походження*: **Агапіт, Агата, Анастасо, Андрій, Варвара, Василь, Георгій, Гордій, Григорій, Даміан, Євдокія, Євдикій (Євдоким), Єпіфаній, Зіновій, Зоя, Іраклій, Ірина, Кирило, Ксенофонт, Ларівон (Ларіон), Леонтій, Ліна, Маврикій, Мелес (Мелентій), Мефодій, Микита, Микола, Настя (Анастасія), Нестор, Никифор, Олександр, Пантелій (Пантелеймон), Парамон, Петро, Прокопій, Птоломей, Софія, Степан, Таїса, Федір, Феодул, Феофан, Філарет, Фока, Фотій.***

Імена давньоєврейського походження: ***Авакум, Адам, Анна, Гавриїл, Давид, Данило, Єва, Іон, Ілля, Йосиф, Ісай, Марія, Михайло, Мойсей, Рафаїл, Савелій, Самуїл, Симеон, Сисой, Соломон.***

Імена латинського походження: ***Антоніна, Бенедикт, Валерій, Галина, Герман, Клемент, Костянтин, Лаврентій, Роман, Сильвестр, Флавій, Юстіан***.

Імена німецького походження: ***Генріх, Гліб, Карл, Конрад***.

Імена скандинавського походження: ***Аскольд, Ігор, Ольга, Ульв, Олаф, Рогніда, Інгергеда***.

Імена тюркського походження: ***Гейза, Кончак, Манглі-Гірей***.

Імена слов'янського походження: ***Богдан, Божидар, Болеслав, Борислав, Вишеслав, Володимир, Всеволод, Добромир, Звенислава, Ізяслав, Мстислав, Предслава, Родолюб, Святополк, Святослав, Станіслав, Судислав, Ярополк, Ярослав***.

До антропонімів слов'янського походження, ужитих письменником відносимо й такі, в основі яких лежать загальновживані слова-апелятиви, зокрема назви зовнішніх і внутрішніх прикмет людини, назви пов'язані з тваринним або рослинним світом, з професією***: Бузина***, ***Бурмило, Величка, Добравка, Лучук, Ляшок, Носок, Рудь Сивоок, Ситник, Тюха,, Шуйця***. Інші утворені від апелятивних основ: ***Бурмака, Добриня, Жировит, Зюзь, Єловит, Какора, Міщило, Пенько, Прибивай, Путьма, Талець, Тверята.***

В історичному творі всі літературно-художні антропоніми мають бути історично достовірними, тобто відповідати антропонімному узусу зображуваної доби.

Кожен літературно-художній онім у романі має своє функціональне навантаження. У письменника слова літературно-художньої ономастики стають могутнім виразовим чинником. П.Загребельний нерідко добирає іменування персонажів, визначивши наперед національність, вік, особистості характеру, зовнішності тощо. Оніми в тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації всього тексту, іноді й таку, що іншими способами в творі не виражена. Вони увиразнюють текст стилістично, забарвлюють його [5, 6].

У реальному житті ім'я не викликає таких особливих емоцій, як в літературі. При створенні художнього образу в творчій лабораторії письменника онім набуває конотативного забарвлення, яке максимально увиразнює його. Внутрішня форма імені так чи інакше співвідноситься з художнім образом, а етимологія імені перегукується з ним.

Головна функція онімів – працювати на художній текст, на його розуміння читачем, адекватне інтерпретування, у тому числі й на підтекст. Власні назви в історичному романі "Диво" становлять невід'ємний компонент структури та вагому частину художнього твору. У своїй ономотворчості письменник вільний у виборі найменувань для позначення персонажів, але він залежить від діючих норм реальної ономастики, на якій власне базується літературна ономастика.

Виконуючи найзагальніші, інтегральні семантичні функції, характерні для будь-якого жанру, і відіграючи важливу роль у реалізації головних універсалій художнього тексту: людина – подія – час – простір, − власні назви водночас підпорядковуються жанровим особливостям художнього тексту, тобто функціонують у межах того чи іншого жанрового поля і за встановленими в ньому нормами [6, 94].

Стилістична вагомість власних імен роману "Диво" П.Загребельного, окрім усього іншого, є тим штрихом який надає текстові, мовній партії героя певної характеристики.

Ім'я персонажу – один із засобів які допомагають авторові творити художній образ; воно може сигналізувати про соціальну приналежність особи, передавати національний і місцевий колорит, а якщо події відносяться до минулого часу, то це ім'я допомагає відтворити ще й певну історичну дійсність (що ми й бачимо в романі "Диво").

Власні імена людей у системі художньо-зображальних засобів мови письменника посідають особливе місце, зумовлене їх значними стилістичними можливостями. При цьому відзначимо, що характерною особливістю антропонімів, ужитих автором у романі, є їхня поліфункціональність. Функціонування онімів у художньому творі являє собою процес накопичення нею ознак предметного значення; одночасно з ускладненням характеристики об'єкта ускладнюється і семантика поетоніма, йде процес присвоєння йому ознак предмета, якому назва належить.

Антропоніми в романі виконують також роль своєрідних сигналів, що свідчить про соціальне розшарування тогочасного суспільства, саме це наповнило їх не однаковою семантикою, вплинуло на їхню структуру та на їхнє емоційно-експресивне забарвлення (***Забава, Тюха, Ляшок, Хмизонос*** та ін.). Тому не випадковим є те, що ім'я невідомого творця Софії Київської – ***Сивоок*** (символічне ім'я – за кольором очей) підкреслює вроджену мудрість, древність народного генія.

"...Пантелій сказав про пергамент, де записано, що ***Сивоок*** збудував ***Софію***" [4, 613].

Власне ім'я людини для автора "Дива" – це своєрідний маркер у якому фіксуються жанрово-тематична своєрідність та сюжетно-стильові ознаки художньої манери письменника. Автор своєю іменнотворчістю розширив семантико-структурні, словотворчі та функціональні особливості антропонімів і цим самим збагатив стилістику українського художнього ономастикону.

П.Загребельний у своїй мовотворчості, зокрема в іменнотворчості спирається на історичні документи, художню літературу та фольклор. Спостереження над письменниковим антропонімічним слововжитком переконує в тому, що автор вільно оперує власними назвами як важливими стилісистемами. Текст роману свідчить про відсутність очікуваної скутості письменника, щодо вибору та використання імен персонажів. Спостерігаємо, як уважно ставиться романіст до антропонімного слововжитку, особливо до тих імен, які традиційно вживаються у нашій мові й відомі широкому колу читачів. Імена вигаданих героїв та імена реальних історичних осіб у стилістичному і функціональному плані різко не контрастують, і не розрізняються між собою у плані граматичної структури, хоча вони і співвідносні з різними культурами, історичними періодами та етнічними традиціями. Одні з ужитих письменником людських імен читачем сприймаються легко, бо не обтяжені значною енциклопедичною інформаційністю, а інші навпаки – потребують для їхнього розуміння певних інтелектуально-розумових зусиль читача.

Г.Винокур писав: "Значення власного імені з логічного боку вичерпується тим, що воно є лише засобом для розуміння одиничних предметів, речей, осіб. Його осмислення можливе тільки в площині поетичній та експресивно-емоційній, тому воно завжди одиничне і конкретне, тоді як назва поєднує в собі діалектичне конкретне визначення предмета з його загальним значенням" [2, 8].

Усе це спостерігаємо і на прикладах антропонімічної словотворчості письменника, яка відбиває особливості авторського світобачення. Особливо цікавими у функціонально-стилістичному плані є вжиті письменником оказіоналізми (*Прибивай, Щуйця);* вони допомагають, урізноманітнюють виражально-зображальні засоби авторської мови.

Кожен літературно-художній онім в романі має своє функціональне навантаження. У письменника слова літературно-художньої ономастики стають могутнім виразовим чинником. П.Загребельний нерідко

добирає іменування персонажів, визначивши наперед національність, вік, особистості характеру, зовнішності тощо. Оніми у тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації всього тексту, іноді й таку, що іншими способами в творі не виражена. Вони увиразнюють текст стилістично, забарвлюють його.

Номінативні літературно-художні антропоніми є основою художнього ономастикону. Наявність таких онімів підтверджує достовірність персонажів та подій. Основну частину літературних антропонімів, які виконують номінативну функцію складають імена, іменування по батькові, прізвища, реаліоніми, агіоніми, залучені автором з реального життя.

Імена вчених, письменників і композиторів, художників давніх часів та сучасності та також режисерів (реаліоніми)**: *Птоломей, Феофан Грек, Кирило, Мефодій; Ель Греко, Рафаель, Мікеланджело, Боккаччо; Петрарка, Шекспір, Анре Моруа, брати Грімм, Петро Могила, Іоан Дамаскін; Ломоносов, Пушкін, Толстой, Шолохов, Тичина, Сар'ян, Шостакович; Айвазовський; Фелліні.***

Оніми, які виконують номінативну функцію, характеризуються відсутністю супровідних конотацій. У романі вони використовуються для того, щоб однозначно називати денотатів і диференціювати їх від інших персонажів.

Не залишаються поза увагою письменником і назви водних об'єктів. Серед гідронімічних назв роману найбільш уживаною є назва річки ***Дніпро*** – як правило, у прямій номінативній функції.

Іменування, які виконують характеристичну функцію, здатні вказувати на національну чи регіональну належність денотата, на його соціальний статус, сімейний стан, вік, можуть, увиразнювати певні риси його характеру чи зовнішності, виражати емоційне ставлення до пойменованого персонажа, а також брати участь у творені часово-просторового фону твору:

"...Тебе як зовуть? – Казав уже – ***Сивоок.*** – Гарно. В тебе справді *сиві очі*" [4, 61].

"... Однорука я. Ліву руку тільки маю… тому ***Шуйця***" [4, 331].

Якщо говорити, про регіональнозначущі оніми, то це іменування, якими названі персонажі не українці. У таких іменування простежуються специфічні німецькі, російські, скандинавські, турецькі та інші риси (фонетичні, словотворчі та лексичні): ***Пушкін, Шолохов; Генріх, Кондрат, Оссендорфер, Вассеркампф; Кончак, Манглі-Гірей; Аскольд, Ульв*** та ін.

Змальовуючи у творі події, що відбуваються у певному просторі та часі, письменник намагається здебільшого якнайточніше відтворити реальний антропонімікон визначеної доби, оскільки роман складається з трьох часових просторів, то відповідно хронологічно значущі оніми трьох епох. Так у творенні реального часово-просторового фону Київської Русі важливим є використання реальних історичних осіб.

Імена князів**: *Брячислав, Болеслав, Володимир, Всеволод, Ігор, Мстислав, Мономах, Святополк, Святослав, Ярополк, Ярослав;*** княгинь: ***Ольга, Вишеслава, Звенислава, Предслава, Рогніда, Інгергерда***; ханів: ***Кончак, Манглі-Гірей***; гетьманів: ***Богдан Хмельницький***; емірів: *Аль-Хакім*; королів: ***Казимир***; імператорів, царів і цариць: ***Марк Аврелій, Марк Антоній, Клеопатра, Іван Грозний***.

Змальовуючи другий часово-просторовий фон (Великої Вітчизняної війни) письменник використовує імена диктаторів ***Гітлер, Муссоліні***.

Третій часово-просторовий фон сучасний імена і прізвища реальних осіб, а саме: ***Гордій Отава, Паливода, Тимофій.***

Елементами формально-змістовного хронотопу та сюжетно-асоціативного часопростору в романі "Диво" виступають імена язичницьких, біблійних та міфологічних персонажей. Біблійні персонажі: ***Аарон, Авель, Адам, Давид, діва Марія, Єва, Іосиф, Каїн, Марія, Моісей, Ной, Мамуїл, Соломон, Христос***. До біблійних ми можемо віднести й агіоніми (імена апостолів, святих і мучеників): *апостоли* ***Павло*** та ***Петро.***

Мученики: "***Ангій, Акакій, Александр, Аетій, Валерій, Вівіан, Гаїй, Горгоній, Саномій, Єкдикій, Іоанн, Ираклій, Кандид, Ксандрій, Лісимах, Лентій, Мелітон, Приск, Сакердон, Северін, Сісинній, Смарагд, Феодул, Флавій, Худіон*** – і так аж до сорока!" [4, 554].

Міфологічні персонажі: ***Артеміда, Афродіта, Діана, Прокруст, Одіссей***.

Язичницькі оніми (міф оніми та те оніми – імена богів): ***Дажбог, Мокош, Перун, Сварог, Світовид, Симаргл, Стрибог, Хорс.***

"… колись стояли наші боги. ***Перун***, цілий з дерева, привезеного з діброви подніпровської, а голова йому срібна, а вус золотий, і ще були ***Хорс, Дажбог, Стрибог***, і ***Симаргл***, і ***Мокош***" [4, 99]

Власні імена різних типів здатні створювати у творі історичний і національний колорит. Вони є необхідним штрихом, який відтворює реальне життя. Потенційні можливості експресії, які закладені у власних іменах, як багатогранній та оригінальній лексико-граматичній категорії, що побутує в загальнонародному слововживанні, активізуються П.Загребельним, імена набувають або посилюють риси образності. Існують імена маловживані в народі, проте в окремих випадках вони можуть підкреслювати соціальний стан персонажа.

Значна частина онімів (антропонімів і топонімів) роману, які виконують номінативну функцію, підтверджують й підсилюють достовірність зображуваних персонажів і подій.

Художній топонімікон роману охоплює велику кількість власних назв, саме: макротопоніми, хороніми, гідроніми та багато інших. У кожній групі визначено характерні ознаки використаних онімів – їх кількісні показники, функціональне навантаження. Традиційною функцією топонімів у романі можна вважати хронотопну (хронологічну). Топоніми не тільки вказують на час або якусь подію, а й виступають виразниками ідей письменника, таким виразником стає місто *Корсунь*, де був хрещений князь Володимир, або річка *Дніпро*, в яку кидали язичницьких богів:

"… а *Перуна* прив'язали до кінського хвоста й волокли до ***Ручея***, а потім кинуло в ***Дніпро***" [4, 100].

Або *Дніпро* описується як колиска вольності:

"… збиралися на ***Дніпрі*** сила всякого люду, сміливі й чесні, головне ж – вільні…" [4, 88].

Багато з топонімів виконують функцію історизмів (***Візантія, Царгород, Болгарія, Київ***). Топоніми здатні водночас ідентифікувати об'єкт і змінювати конотації залежно від історичних умов. І все ж таки основною функцією всіх топонімічних і гідронімічних назв роману є номінативно-ідентифікаційна, коли географічна назва виступає як хронотоп. Часто топоніми вживаються для характеристики, опису подій, явищ як допоміжні елементи. Їхня сукупність створює в авторській мовотворчості топонімічне поле, яке стає підґрунтям лексико-семантичного прирощення в контексті історичного твору.

У романі топоніми мають й характеристичну функцію. Письменник широко використовує загальновідомі власні назви з певним конотативним значенням, які викликають яскраві образні асоціації. Іменування, які виконують характеристичну функцію, здатні вказувати на національну чи регіональну належність денотата, а також брати участь у творені часово-просторового фону твору: ***Греція, Спарта, Олімпія, Єгипет, Іберія, Болгарія, Польща, Чехія, Німеччина, Іспанія, Англія, Японія, Чорногорія, Франція, Швейцарія, Югославія; Новгород, Туров, Чернігів, Феодосія, Брянськ, Смоленськ, Брест, Ярославль, Карачев, Рим, Царград, Персеполіс, Вавилон, Вишгород, Преслав, Охрид, Одрин, Пловдів, Афіни, Венеція, Неаполь, Константинополь, Корінф, Святошин, Версаль, Краків, Прага, Нью-Йорк, Антверпен, Копенгаген, Афіни, Париж, Магдебург, Бремен, Берген, Лондон, Вена, Відень.*** Автор історичного роману використовує прийом насичення топонімами фрагментів твору, створює топонімні масиви.

Привертають увагу певні особливості вживання власних імен історичних, реальних осіб. Тоді, коли такі власні імена служать для називання їх справжніх носіїв, які виступають у творах дійовими особами, часто виникають сприятливі умови для того, щоб смислові та стилістичні потенції власних імен активізувалися. На вживанні імен лежить відбиток певної епохи, літературного спрямування,відображається вплив світогляду, позиції письменника.

Семантико-стилістична значимість власного імені в художньому тексті різна, нерівнозначна і роль літературних онімів у процесі інтерпретації художнього тексту. Як правило, внесок літературного власного імені в створення художньої цілісності визначається прагмастилістичним потенціалом онімної одиниці. При змалюванні головних героїв, розкритті провідних тем у творі власні імена виступають як домінанти лексичних одиниць, чи ключових слів, інформаційного простору тексту. Використання імен і назв з реального іменника, що зберігають всі соціально-мовленнєві конотації загального вживання й співвіднесення з реальним носієм, особливо часто зустрічаються у творах історичного жанру.

Універсалія художнього тексту підпорядковує весь ономастикон твору – від антропонімів до фонових онімів, від напівонімної лексики до заголовків, які виявляють образно-семантичну прагматику твору. Оніми є яскравими, вагомими прикметами-ознаками стилістичної системи твору П.Загребельного, потужним засобом, виразові спроможності якого значною мірою розкривають концепцію письменника, задум його твору.

Ономастична практика П.Загребельного певним чином збагатила українську лінгвостилістику XX століття, взагалі, і її лексико-семантичні ресурси зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л.О. Літературно-художня антропонімія як мовно-стилістичний засіб розкриття характеру персонажів / Л.О.Белей // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 7. – С. 36-39.

2. Винокур Г.О. О языке художественной литературы / Г.О. Винокур. – М.: Высшая школа, 1991. – 156 с.

3. Герасимчук В. Поетоніми як засіб художньої характеристики / В.Герасимчук // Дивослово. – 1999. – № 11. – С. 14-19.

4. Загребельний П. Твори: У 6 т. / Павло Загребельний. – Т. 2. – К.: Дніпро, 1979. – 620 с.

5. Осадча І. Ім’я літературного героя як характеротворчий засіб (За творами Павла Загребельного про Київську Русь) / І.Осадча // Дивослово. – 2000. – № 7. – С. 5-7.

6. Фонякова О.И. Имя собственное в художественном тексте: Учебное пособие / О.И.Фонякова. – Л.: ЛГУ, 1990. – 104 с.

УДК 82-5: 94(100)+908 (477)-Туптало

ІСТОРІЯ У ТВОРІ "РУНО ОРОШЕННЕ" ДИМИТРІЯ ТУПТАЛА

Іртуганова Т.Р., магістр української філології

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Стаття присвячена дослідженню функції історичних кодів у творі Д.Туптала "Руно орошенне". Твір містить у собі відомості, які було зафіксовано в джерелах історичного характеру. Історичні події розглядаються в його проповідницькому дискурсі як повчання, оскільки кожне з них спрямоване на моральне зміцнення, виправлення життя людини, напучення її на добрі справи.

Ключові слова: чудотворна ікона, ікона Чернігово-Іллінської Богоматері, проповідь, історичний дискурс, проповідницький дискурс.

Иртуганова Т.Р. ИСТОРИЯ В ПРОИЗВЕДЕНИИ "РУНО ОРОШЕННОЕ" ДИМИТРИЯ ТУПТАЛА / Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля, Украина.

Статья посвящена исследованию функции исторических кодов в произведении Д.Туптала "Руно орошенное". Произведение включает сведения, которые было зафиксированы в источниках исторического характера. Исторические события рассматриваются в его проповедческом дискурсе как поучения, поскольку каждое из них направлено на моральное укрепление, исправление жизни человека, наставление его на добрые дела.

Ключевые слова: чудотворная икона, икона Чернигово-Ильинской Богоматери, проповедь, исторический дискурс, проповедческий дискурс.

Irtuganova T.R. HISTORY IN DEWY FLEECE BY DYMYTRII TUPTALO / Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine.

The article is devoted to the historical codes function investigation in *Dewy Fleece* by D.Tuptalo. His book includes the data which is registed in historical sources. Historical events are treated in its religious discourse as teaching, each of them means a certain strengthening and changing one’s life, bringing him to good deals.

Key words: miracle-making icon, icon of Chernigov-Ilynsk Godmother, sermon, historical discourse, religious discourse.

7 квітня 1677 року в новгород-сіверській друкарні вийшла книга "Чуда Діви Марії" без зазначення імені автора. Твір, присвячений опису див від чудотворної ікони Чернігово-Іллінської Богоматері, було написано тогочасною українською мовою.

Наступні видання з’явилися під назвою "Руно орошенне" церковнослов’янською мовою. Якщо перше видання виходить без зазначення імені автора, то у книгах, які виходили в 1683, 1689, 1691, 1696, 1697 та 1702 роках, вже називається його ім’я – Димитрій Туптало (пізніше відомий як св. Димитрій Ростовський). Цей твір був першою спробою опису див від Чернігівської ікони. Він належить до літературного напряму бароко.

Завданням дослідження є вивчення функції історичних кодів у "Руні орошенному" Д.Туптала. Дослідженням цього твору та проповідницької спадщини автора займались М.Попов [6], І.Шляпкін [12], І.Савченко [9], М.Федотова [11] та інші. У 1909 Ф.Титов подав власну класифікацію творів автора. Згідно з нею "Руно орошенне" належить до історичних (не проповідницьких, які він виділяє в окрему групу) [10]. У тому ж 1909 році Є.Поселянин також відносить його саме до історичних творів [7].

Ікона Чернігово-Іллінської Богоматері була написана в Чернігові 1658 року майстром Григорієм (у чернецтві Геннадієм) Костянтиновичем. Її було встановлено в намісному ряді іконостасу Іллінської церкви в Чернігові. Той іконостас не зберігся до наших днів. Нині існуючий іконостас було зроблено й встановлено у другій половині XVIII ст. Безпосередньо із твору "Руно орошенне" Д.Туптала нам відомо,